

4.hét (3.ea)

Oligopolpiacok: Kooperatív oligopólium (kartell)

Tananyag: Carlton -Perloff
5. Fejezet

Milliárdos bírságot kapott a gyógyszerkartell (index.hu2015.09.15.)

- **Árakat egyeztetett és felosztotta a piacot**, ezzel befolyásolta egy gyógyszerbeszerzésre kiírt közbeszerzés eredményét az a három gyógyszer-nagykereskedő két tanácsadó cég segítségével, akiket most majdnem **2,5 milliárd forintos büntetést** kaptak a Gazdasági Versenyhivataltól.
- A gyorsított **közbeszerzést**, amire a cégek az árak egyeztetésével pályáztak, még 2011 novemberében írta ki a Budapesti Egészségközpont Zrt, amiben évente 5 milliárd forintért kellett gyógyszerek és infúziós oldatokat szállítani 12 budapesti kórháznak. A kiíró kérte fel külső szakértőnek a PharmAudit Kft. nevű tanácsadó céget, ami viszont inkább megszervezte, hogy három nagykereskedő, a Euromedic-Pharma Zrt., a Hungaropharma Zrt. és a TEVA Zrt. közösen próbálja kitúrni a többi jelentkezőt a pályázatból.

9,5 milliárdos óriásbírság a bankoknak

- Kartelleztek a bankok, hogy megakadályozzák, hogy sokan végtörlesszenek. Még soha nem szabott ki akkora büntetést a Gazdasági Versenyhivatal, mint most, összesen 9,5 milliárd forintot kell fizetnie a tizenegy összejátszó banknak. Az OTP fizetheti a legtöbbet, de a bank bíróságra megy. (index.hu 2013.nov)
- A GVH a rendelkezésére álló információk, különösen okirati bizonyítékok alapján (e-mail levelezések, belső feljegyzések) megállapította, hogy a fent említett pénzintézetek egységes, átfogó terv keretében **a hitelkiváltás intenzitásának csökkentése és a rögzített árfolyamú végtörlesztések visszafogása érdekében összehangolták magatartásukat.** Ennek részeként a végtörlesztéssel kapcsolatos stratégiára és az érdeklődő ügyfelekre vonatkozó **információkat is megosztottak** egymással, e mellett egyes bankok között kétoldalú egyeztetésekre is sor került. Mindezek alkalmasak voltak arra, hogy összehangolják a végtörlesztések korlátozására irányuló egyedi stratégiájukat. (gvh.hu 2013. nov.)

„Kőkemény kartell vasúton”

gazdasági hírek 2010. június 9.

Hétmilliárdos gigabírság vasutas kartellért

- A GVH döntése alapján a Colas-csoporthoz tartozó Colas Zrt. 1,5 milliárd Ft, a Swietelsky- csoporthoz tartozó Mávépcell Kft. 2,1 milliárd Ft, a MAV MTM Rt. f.a. 178 millió Ft, a Strabag-csoporthoz tartozó Szentesi Vasútépítő Kft. 3,4 milliárd Ft versenyfelügyeleti bírságot köteles megfizetni. A Vasútépítők Kft. nem kapott bírságot, mivel a cég az eljárás során az ún. **engedékenységi politika** keretében együttműködött a GVH-val. Ezen együttműködés révén ugyanis a versenyhatóság olyan információkhoz jutott hozzá, amelyek által a fent ismertetett komplex jogsértés bizonyíthatóvá vált.
- A versenyhatóság vizsgálata 2007. november 20-án kezdődött, amikor a GVH munkatársai ún. **hajnali rajtaütést** tartottak több eljárás alá vontnál, majd a versenyhatóság – újabb hajnali rajtaütések révén - az eljárást kiterjesztette újabb vállalkozások magatartásának vizsgálatára. A versenyfelügyeleti eljárás tárgya több, az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzétett, más tagállamokban honos vállalkozás számára is nyitva álló, uniós forrásokból finanszírozott közbeszerzési eljárás volt. A ténylegesen kiírt tenderek összértéke 24 milliárd forint volt. (index.hu)

Először fizetett informátornak a GVH (napi.hu 2014.01.10.)

- A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) történetében most először fordult elő, hogy fizetett egy magánszemély informátorának.
- A kifizetett "**informátori díj**" tízmillió forint volt, az információk segítségével lebuktatott kartell-ügyletben a GVH összesen egymilliárd forintnyi bírságot szabott ki.
- A kartellben egyébként 11 irodaszer-piaci szereplőt kaszáltak el. Az informátori díj kifizetésének az a feltétele, hogy a GVH eredményesen lefolytassa, és bírsággal zárja le az eljárást. Ha egy esetleges bírósági eljárás ezt a döntést megváltoztatja, az informátori díjat akkor sem kell visszafizetni.
- A kifizetett tízmilliós díjat jelenleg még szja terheli, de július 1-től már a hasonló informátori díjak adómentesek lesznek.

Bizonyítékok megszerzése

- GVH Kartellcsoport - „Hajnali rajtaütés”
- Engedékenységi politika
- Informátori díj

Kartell-ügyek Magyarországon

Év	Ügyek száma	66VH beavatkozás	Bírság (mFt)
2000	18	11	96
2001	10	1	0
2002	18	10	182,46
2003	20	12	638,5
2004	28	12	8156,0
2005	25	13	2855
2006	19	15	8650
2007	15	12	1069
2008	6	5	734,5
2009	7	7	6 026
2010	6	6	10165,3
2011	6	2	830,5
2012		2	1836,4
2013		5	10588,9

Bírságok kartellezésért

Vállalatok

1. Allianz Hungária Biztosító Zrt: **5 319 mFt**
2. OTP **3 922 mFt**
3. Szentesi Vasútépítő Kft: **3 400 mFt**
4. STRABAG Építő Zrt: **2 468 mFt**
5. Betonút Szolgáltató és Építő Zrt: **2 212 mFt**
6. MÁVÉPCELL Mély-Magas és Vasútépítő Kft. **2 100 mFt**

Kartellek

1. Bank-kartell (2013) **9,5mrd Ft**
2. Vasútépítő kartell (2010): **7,18mrd Ft**
3. Sztrádakartell (2004): **7,043mrd Ft**
4. Biztosítókartell (2006): **6,8mrd Ft**

Győztek a kartellezők – milliárdok járnak vissza (napi.hu 2014.03.)

- Hangos pezsgődurrogás hallatszott ki tegnap a hazai malomipari cégek irodáiból. Az immár jogerős ítélet értelmében ugyanis több mint 1,4 milliárd forintot fizet nekik vissza a Gazdasági Versenyhivatal (GVH). Az ítélet szerint ugyan valóban volt köztük kartellmegállapodás, de a kiszabott megabírság jogtalan volt.
- A GVH [2010. októberében](#) összesen 2,3 milliárd forintos bírságot szabott ki 16 malomipari cégre. Az érintettek a döntést megfellebbezték, és tegnap a Budapesti Ítéltábla részben igazat adott nekik - tudta meg a Napi.hu. A jogerős ítélet értelmében ugyan valóban megvalósult a kartell, a piaci szereplők közti ármegállapodás és piacbefolyásolás de a bírság egy időközben született szakmaközi törvény értelmében jogosulatlan volt. Emiatt ezt a GVH vissza kell fizesse az érintetteknek.

Összejátszás -kartell lényege

- ❖ Vállalatok koordinálják tevékenységüket (verseny korlátozása) $\Rightarrow$ együttes profitmaximalizálás $\Rightarrow$ monopolárok a piacon
- ❖ Verseny: ha egy vállalat csökkenti outputját, az a többiek számára hasznos, de a költséget ő viseli $\Rightarrow$ **külső gazdasági hatás** (pozitív externália)
- ❖ Kartell: a külső gazdasági hatás **internalizálása** $\Rightarrow$ az összes vállalat visszafogja termelését, így mindegyik részt vállal a költségekből, és a haszonból is

Kartell - együttműködési formák

- ❖ Hogyan jön létre – megállapodás formája
 - ❑ **Explicit** („szervezett” kartell): egyezség, megállapodás (szerződés, megbeszélés stb)
 - ❑ **Hallgatólagos** összejátszás (tacit collusion): kooperatív magatartás megegyezés nélkül
- ❖ Miben állapodhatnak meg?
 - ❑ **kőkemény (hard-core) kartellek**
piacfelosztás, ármegállapodás, mennyiségi kvóta, verseny-tárgyaláson történő összejátszás
 - ❑ Egyéb: Értékesítési feltételek más jelentős korlátozása, pl. reklámtilalom, termelési kapacitások korlátozása, **információs kartell**

Kartellalakítás, összejátszás lehetőségei és korlátai

Mikor, milyen piacokon érdemes kartellt alakítani?

1. Ha a kartell képes árat emelni anélkül, hogy ezzel a nem kartell tag vállalatok részéről jelentős versenyt gerjesztene.
 - output csökkentéssel magasabb ár és profit lehetősége - rugalmatlan kereslet
 - nincs közeli helyettesítő termék
 - piac nagy részére kiterjed
 - korlátozott belépés a piacra

Kartellalakítás, összejátszás lehetőségei és korlátai

2. Alacsony szervezési költségek
(együttműködés alacsony tranzakciós
költséggel megvalósítható)
- kevés vállalat
 - koncentrált piac
 - homogén termékek, hasonló
költségstruktúra
 - kereskedelmi szövetségek az ágazatban

A kartell alakítás korlátai

- ❖ Törvényi tilalom – legális szerződéssel nem hozható létre $\Rightarrow$ büntetés (pénzbeli vagy egyéb) – Tpvt. 11. §

Tilos a vállalkozások közötti **megállapodás** és **összehangolt magatartás**, valamint a vállalkozások társadalmi szervezetének, a köztestületnek, az egyesülésnek és más hasonló szervezetnek a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki.

- ❖ Összejátszás fenntarthatósága – a csalás felfedezése

A kartellmegállapodás stabil, ha a csalás felfedezése és megbüntetése könnyű, illetve kicsi a csalásra való késztetés

ÖF: kartellalakítás, összejátszás lehetőségei és korlátai

Belépés, részvételi döntés: a kartell kialakításáért várható büntetés (költség) és a várható nyereség összevetése

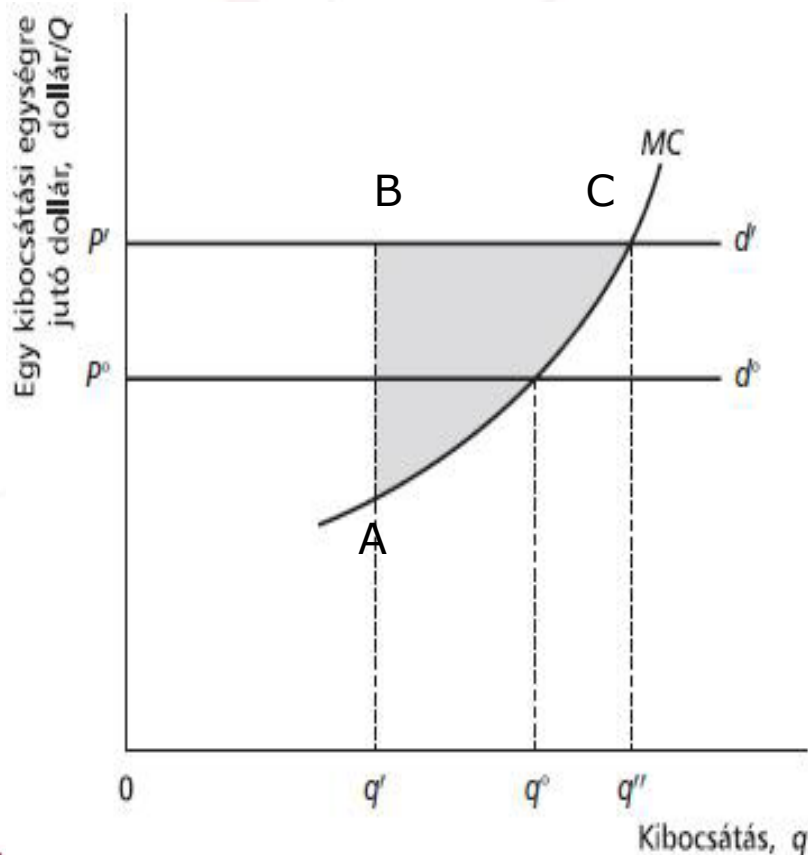
❖ Költség: ha felfedezik!

hallgatólagos összejátszás jobb, de nehezebb!

- Bizonyíthatóság – versenyhatóság részéről
 - eszközök: kartellcsoport (házkutatás), engedékenységi politika, informátori díj
- Büntetés szigorúsága (max: nettó árbevétel 10%-a)
- Perrel kapcsolatos költségek

❖ Haszon (többletprofit) - fenntarthatóság

Csalás a kartellben

p^0, q^0 : versenyzői ár és mennyiség

P' kartell ár, q' termelési kvóta a kartellben

ABC terület: kvóta túllépéséből (q' helyett q'') származó profitnövekmény – ösztönzés a csalásra

Csalás a kartellben – egyidőszakos fogolydilemma alapján

2. váll 1.váll	$Q_2=30$	$Q_2=40$	
$Q_1=30$	1800, 1800	1500, 2000	
$Q_1=40$	2000, 1500	1600, 1600	

$$P=140-Q$$

$$AC_1=AC_2=20$$

Csalás a kartellben – egyidőszakos fogolydilemma alapján

$S_1 \backslash S_2$	$Q_2=30$	$Q_2=40$	
$Q_1=30$	1800, 1800	1500, 2000	
$Q_1=40$	2000, 1500	1600, 1600	

$$P = 140 - Q$$

$$AC_1 = AC_2 = 20$$

Nash-
egyensúly

Csalás megakadályozása

- ❖ Kartell fenntartása -mi kell ahhoz, hogy ne „csaljanak”?
 - csalás hamar felismerhető
 - többiek reagálása: büntetés (hihető legyen!)
- ❖ Akkor érdemes csálni, ha az ebből származó nyereség $>$ büntetés miatti veszteség
- ❖ Egyidőszakos fogolydilemma: nincs összejátszás
- ❖ Dinamikus megközelítés -ismételt játékok

Véges és ismert időtartamú játék

Lehetséges stratégia:

- 1.lépés: együttműködés
- 2. lépés:
 - Együttműködés, ha előző időszakban a másik fél kooperál
 - Büntetés, ha a másik nem kooperált
- Hitelesség
- Játék története ekkor nem játszik szerepet!

Összejátszást segítő tényezők modellezése - ismételt játékok

- ❖ A vállalat stratégiája az előző időszakban a többiek által alkalmazott stratégiától függ
- ❖ **Idő** szerepe az ismételt játékokban:
 - Véges időszak és t előre ismert – egyidőszakos kimenet
 - Végtelen időszak vagy t előre nem ismert

Ismételt játék - végtelen időtartam

- ❖ kiinduló ár: p_M (összejátszás – monopolista ár), $n=2$
- ❖ „trigger” (büntetéskioldó) stratégia
 1. $p_1(t)=p_M$ ha $p_2(t-1, t-2..)=p_M$
 - ha a másik vállalat minden előző időszakban tartotta magát a monopolista árhoz - ekkor a profit= $\Pi_M/2$
 2. $p_1(t)= p_1(t+1)=\dots=c$, ha $p_2(t-1)<p_M$
 - ha másik csal (nagyon kicsi árcsökkentéssel elfoglalja a piacot), büntetés az összes hátralevő időszakban $\Rightarrow$ visszatérés az egyidőszakos egyensúlyhoz - ekkor a profit: $\Pi=0$
- ❖ Vállalat célja: profit jelenértékének maximalizálása $\Rightarrow \delta=1/(1+r)$: diszkonttényező

Összejátszás feltétele

idő (t)	I. vállalat profitja (Π_t), ha	
	nem tér el p_M - től(kooperál)	eltér p_M -től (nem kooperál)
t=0	$\Pi_M / 2$	Π_M
t=1	$(\Pi_M / 2)\delta$	0
t=2	$(\Pi_M / 2)\delta^2$	0
t=3	$(\Pi_M / 2)\delta^3$	0
t=n	$(\Pi_M / 2)\delta^n$	0

$$\sum \Pi_t \rightarrow \frac{\Pi_M}{2} \cdot \frac{1}{1-\delta} > \Pi_M$$

Összejátszás feltétele (folyt.)

❖ ha $n=2 \rightarrow \delta > 0,5$ ($r < 100\%$) $\rightarrow$ összejátszás

❖ Több vállalatra (n)

▪ profit összejátszás esetén: $\Pi_i = \frac{\Pi_M}{n}$
(egy időszakra):

❖ Összejátszás feltétele:

$$\frac{1}{1-\delta} \frac{\Pi_M}{n} \geq \Pi_M$$

$$\delta > (n-1)/n \rightarrow r < 1/(n-1)$$

❖ δ szerepe: hogyan értékeljük a jövőt?

Összejátszás fenntarthatósága

- ❖ vállalatok száma (kevesebb vállalat, kisebb δ)
- ❖ csalás felfedezhetősége (minél hamarabb, annál kisebb δ)
- ❖ büntetés szigorúsága (nagyobb büntetés, kisebb δ)
- ❖ Stabil piaci, keresleti viszonyok
- ❖ Sok vevő, kis mennyiségben vásárol – jobban fenntartható a kartell, mintha néhány, nagy mennyiségben vásárló vevő van a piacon
- ❖ Kapacitások kihasználtsága: közel függőleges MC görbe (termelés a kapacitáskorlát közelében)

„Árgarancia” – verseny jele?

„Ha Ön a megvásárolni kívánt terméket más szórólapban, hirdetésben stb. kedvezőbb áron találja meg, akkor ezt a ...nál is ezen az áron megveheti, sőt a ... garantál önnek az alacsonyabb árból további 10% engedményt.

Ha Ön vásárlás után 14 napon belül egy terméket más áruházban kedvezőbb áron talál meg, akkor a ... visszafizeti Önnek az árkülönbözetet és az alacsonyabb árból még további 10%-ot készpénzben. Hozza magával az aktuális szórólapot vagy hirdetést, vagy a megvásárolt termék számláját és kérje az árgarancia érvényesítését a főinformációnál!”

Kartellgyanú a könyvszektorban

- Kartellgyanúba keveredett a Pécsi Direkt Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., a Líra Könyv Zrt., a Libri Könyvkereskedelmi Kft. és a Bookline.hu Nyrt. A cégek ellen versenyfelügyeleti eljárást indított a Gazdasági Versenyhivatal.
- A versenyhatósághoz érkezett bejelentés szerint a vállalkozások túlságosan magas bizományosi jutalékot kötnek ki a szerződéseikben, és úgy néz ki, a megállapodásaik ezen túlmenően is aggályosak versenyjogi szempontból. Így például **némely szerződések tartalmazzák a legnagyobb kedvezmény elvének kikötését**, valamint azt is, hogy új könyveknél a kereskedők hat hónapig nem változtathatnak az áron.

(2009.08.06. Origo)

Módszerek a csalás megakadályozására

Vállalatok közötti szerződésekben szereplő kitételek

- ❖ Legnagyobb kedvezmény elve
- ❖ Versenytárs árának való megfelelés (információ a csalásról + azonnali büntetés!)
- ❖ „Trigger” árak alkalmazása (áringadozás – csalás megkülönböztetése)

Nemkooperatív oligopólium modellek típusai

- ❖ **döntési változó:** ár vagy mennyiség
- ❖ **a döntések sorrendje:** szimultán vagy szekvenciális
- ❖ homogén vagy differenciált termék
- ❖ **a játék hossza:** egy időszakos (statikus) vagy több időszakos (dinamikus)
- ❖ **a vállalatok száma:** duopólium vagy n-szereplős oligopólium
- ❖ mit feltételeznek az egyes vállalatok a versenytársak stratégiájáról – különböző kimenetek

Feladatok

- Tesztek:

7. fejezet: 265-266.old, 28-31. és 33.

- Számítási feladatok

7. Fejezet 272.old. 13.14.
276.old 31.32.